

ЛОЙД БИГЪЛ-МЛАДШИ КАКВО ЧУДЕСНО УЧИЛИЩЕ

Превод от английски: [Неизвестен], 1972

chitanka.info

Мис Милдред Болц плесна с ръце и възкликна: „Какво прелестно училище!“

Под яркото утринно слънце училището проблясваше възхитително — синьо-бял оазис от пастелни цветни петна, бисер сред стандартните кули, куполи и остриета на буйно разрасналата се метрополия.

Но дори казвайки тези думи, мис Болц направи мислена уговорка. Формата на зданието беше неудачна, утилитарна — просто кутия. Само оцветяването му придаваше прелест.

Водачът на аеротаксито мърмореше ядосано поради това, че беше сбъркал посоката и сега не можеше да завие. Той виновно погледна пътничката и запитва:

— Казахте ли нещо?

— Да, за училището — повтори мис Болц. — Оцветено е прелестно.

Таксито се промъкна до следващия завой, описа полукръг и взе необходимата посока. Тогава водачът отново се обърна към пътничката.

— Слушал съм за училищата. Някога те са съществували на Запад. Но това не е училище.

Мис Болц смутено се взря в неговите сериозни очи, вярвайки, че не се е изчервила прекалено много. За жена на нейната възраст е неудобно да се изчервява. Тя каза:

— Сигурно не съм ви разбрала. Аз трябваше да отида в...

— Да, мем. Това е адресът, който посочихте.

— В такъв случай... Разбира се, това е училище! Аз съм учителка. Ще преподавам тук.

Той поклати глава.

— Не, мем. Ние нямаме никакви училища.

Кацането беше толкова внезапно, че мис Болц преглътна своите възражения и се вкопчи в предпазния пояс. Но ето че машината застана на спирката и водачът отвори вратата. Мис Болц плати и излезе от таксито с достойнство, подходящо за учителка на средна възраст. На нея ѝ се искаше да се добере до същността на странната представа за училищата, но не си заслужаваше да закъснява за определения час. А и въобще... каква глупост. Какво пък е това, ако не училище?

В лабиринта на коридорите, белязани с две, а понякога и с три букви, всеки завой изглеждаше, че води не където трябва, и мис Болц вече с мъка дишаше и се бореше с лекия пристъп на страх, когато накрая пристигна на мястото. Секретарката я запита за името и строго ѝ каза:

— Мистър Уилбинс ви чака. Влезте.

На вратата висеше смразяваща табелка: „РОДЖЕР УИЛБИНС, ЗАМЕСТНИК ЗАВЕЖДАЩ УЧЕБНАТА ЧАСТ (СРЕДНО УЧИЛИЩЕ) СЕВЕРОИЗТОЧЕН УЧИЛИЩЕН ОКРЪГ НА САЩ, НЕ ВЛИЗАЙ БЕЗ ДОКЛАД!“

Мис Болц се стъписа и секретарката повтори:

— Влизайте, де.

— Благодаря ви — промълви мис Болц и отвори вратата.

В центъра на огромната стая зад бюрото седеше човек със свирепо безсмислен израз на лицето. Вниманието на мистър Уилбинс беше погълнато от документите, разхвърляни по цялото бюро, и той мълчаливо ѝ посочи креслото, без да си дава труд да вдигне очи. Тя премина разстоянието до креслото напрегнато, както по опънато въже, и седна.

— Ще ви се наложи мъничко да почакате — каза мистър Уилбинс.

Мис Болц си заповяда да се успокои. Та тя не вчера е напуснала студентската скамейка, не е момиченце, което със замряло сърце си търси за първи път работа. Зад нея стои 25-годишен стаж и тя просто се е явила на новото си работно място.

Нервите ѝ обаче не се подчиняваха на заповедта.

Мистър Уилбинс събра документите, очука ги в бюрото и ги постави в папка.

— Мис... въ... въ... Болц — каза той.

Тя, като омагьосана, не сваляше от него очи — толкова особена и претенциозна беше неговата външност. Той носеше очила (приспособление, което тя не беше виждала вече много години), а над горната му устна чернееше акуратна ивичка косми, каквато тя беше виждала само във филмите и на сцената.

— Запознах се с вашето досие, мис... въ... въ... Болц. — Той нетърпеливо бутна настрана папката. — Ето моя съвет — подайте си

оставката. Секретарката ще ви даде бланки, които вие само трябва да попълните. Всичко хубаво!

Неочакваното нападение възвърна спокойствието ѝ. Мис Болц отговори невъзмутимо:

— Ценя вниманието ви, мистър Уилбинс, но не се готвя да подавам оставка. Така че да поговорим за моето назначение.

— Драга мис Болц! — той беше решил да бъде отстъпчив. Изразът на лицето му забележимо се измени и сега се колебаеше между усмивка и ехидна насмешка. — Аз съм загрижен само за вашето благополучие. Доколкото разбирам, оставката е свързана за вас с финансови лишения, и при тези обстоятелства се смятам задължен да постигна съответното увеличаване на пенсията ви. Вие ще бъдете обезпечена, ще получите възможност да се занимавате с каквото поискате и, повярвайте ми, вие не... — той изчака и побарабани с пръсти по бюрото — ... не сте пригодна да работите като учителка. Колкото и да са ви неприятни моите думи, това е абсолютната истина и колкото по-бързо разберете...

В един зловещ миг тя вече нямаше сили да сдържи смеха си. Мистър Уилбинс се пресече и сърдито се взря в нея.

— Извинете — каза тя, изтривайки очите си. — Аз преподавам вече 25 години — и преподавам добре, както ви е известно, ако сте прочели моята характеристика. Работата на учителя е целият ми живот, аз обичам тази работа и сега вече е късничко да ми се говори, че от мене не става учител.

— Преподавателската дейност е професия за млади хора, а вие гоните петдесетте. А освен това ние трябва да се съобразяваме с вашето здраве.

— Което е в отлично състояние — вметна тя. — Наистина аз прекарах рак на белите дробове. На Марс това не е нещо рядко. Той се лекува лесно.

— Ако се вярва на вашите документи, вие сте прекарали това заболяване четири пъти.

— Прекарала съм го четири пъти и четири пъти съм се излекувала. Върнах се на Земята само защото лекарите вече сметнаха, че имам особено предразположение на марсианския рак.

— Преподаването на Марс... — той пренебрежително махна с ръка. — Вие не сте преподавали никъде другаде, а когато сте била

студентка, вашият университет е подготвял учители специално за Марс. В преподавателската дейност настъпи революция, мис Болц, но вие дори не подозирате това. — Той отново почука строго по бюрото. — Вие не сте пригодна за преподавателска дейност. Най-малко поне в нашия окръг.

Тя му отвърна упорито:

— Ще спазвате ли условията на договора, или ще ми се наложи да действам чрез съда?

Той вдигна рамене и взе в ръцете си папката:

— Английски, писмен и устен. Десети клас. Надявате се да се справите?

— Ще се справя.

— Вашият урок е всеки ден от десет и петнадесет до единайсет и петнадесет, освен събота и неделя.

— Не ме интересува допълнителното натоварване.

— Това е пълното ви натоварване.

— Пет часа седмично?

— Смята се, че четиридесет часа седмично ще изразходвате за подготовка на уроците. Всъщност ще ви е необходимо още повече време.

— Разбирам — каза тя. Нито веднъж през живота си не се беше чувствувала толкова объркана.

— Занятията ще започнат идния понеделник. Ще ви определя студио и веднага ще свикам техническо съвещание.

— Студио?

— Студио. — В гласа му прозвучаха нотки на злорадство. — Вие ще имате около 40 хиляди ученици.

Той извади от чекмеджето на бюрото си две книги. Едната от тях, изключително огромна, се казваше „Техника и методи на телевизионното обучение“, а другата, отпечатана на циклостил и обвита в пластмаса, беше програмата по английски език за десети клас на североизточния училищен окръг на САЩ.

— Тук са всичките сведения, които са ви необходими — каза той. Мис Болц със заекване произнесе:

— Телевизионно обучение? Значи... моите ученици ще ме слушат по телевизията?

— Без съмнение.

— Значи никога няма да ги видя?

— В замяна на това те ще ви видят, мис Болц. Това е напълно достатъчно.

— Вероятно изпитите ще се осъществяват от машини, но как стои въпросът със съчиненията? Та аз за целия семестър няма да успея да проверя дори едно домашно.

Той се намръщи.

— Няма никакви домашни. Изпити също няма. Очевидно на Марс все още прибягват до изпити и домашни, за да заставят учениците да се занимават. Но ние отидохме далече напред в сравнение с подобно средновековие в образованието. Ако вие се готвите да им натъпквате материала с помощта на изпити, съчинения и нещо от този род, махнете това от главата си. Всички тези прийоми са характерни за бездарния учител и ние не бихме ги допуснали дори и да съществуваше възможност за това. А такава и не съществува.

— Ако няма нито изпити, нито съчинения и ако аз никога не виждам учениците си, то как ще оценявам своята работа?

— За целта ние разполагаме със свои методи. Всеки две седмици ще научавате показателя на Тендекса. Имате ли още нещо да кажете?

— Още един въпрос — тя леко се усмихна. — Няма ли да ми обясните защо сте така явно настроен против моето сътрудничество?

— Ще ви обясня — отговори равнодушно той. — Вие имате остарял договор, който сме задължени да спазваме, но ние знаем отлично, че няма да издържите договорния срок. Когато си отидете, ще ни се наложи в средата на учебната година да ви търсим заместник, а докато го намерим, няколко седмици 40 хиляди ученици няма да могат да учат. А ако промените решението си до понеделник, аз ви гарантирам, че пенсията ви ще се изплаща напълно. Ако пък не, имайте пред вид, че съдиите ще ни признаят правото да ви уволним като учител по непригодност независимо от вашата длъжност и стаж.

Секретарката на мистър Уилбинс й каза номера на една стая.

— Това ще бъде вашият кабинет — каза тя. — Почакайте там, аз ще уредя всичко.

Кабинетът беше малък и в него имаше полици за книги, бюро, картотека и прожекционен апарат. През тесничкото прозорче се виждаше дългата редица подобни тесни прозорчета. В стената срещу бюрото беше монтиран телевизионен екран с размери 20×20 метра.

Това беше първият кабинет в живота на мис Болц и тя седна зад бюрото, чувствувайки как се мръщи неодобрително на унилите сиво-кафяви стени, изпитвайки самотност, смирение и немалък страх.

Телефонът зазвъня. Тя започна да го търси отчаяно и го откри на пулта във вдлъбнатината на бюрото, но в това време звънът престана. Тя разгледа цялото бюро и откри друг пулт с дискове за настройка на телевизора. Дисковете бяха всичко четири и всеки от тях имаше цифри — от нула до девет. Тя изчисли, че броят на възможните канали възлиза на 9999. Изпробва няколко цифри, но екранът оставаше пуст и само канал 0001 откликна със съобщението: „ЗАНЯТИЯТА ЗАПОЧВАТ В ПОНЕДЕЛНИК, 9 СЕПТЕМВРИ, СЕГА СЕ ОСЪЩЕСТВЯВА РЕГИСТРАЦИЯТА. АКО ИСКАТЕ ДА БЪДЕТЕ ДОПУСНАТ ДО ЗАНЯТИЯ И ДА ПОЛУЧИТЕ ДОКУМЕНТИ ЗА ЗАВЪРШВАНЕ НА КУРСА, РЕГИСТРИРАЙТЕ СЕ ПРЕДВАРИТЕЛНО.“

На вратата се почука. Влезе добродушен на вид, побеляващ човек, около петдесетгодишен; той се представи: „Джим Паргрин, главен инженер.“ Паргрин приседна на крайчето на бюрото и се усмихна широко.

— Вече се страхувах, че сте се загубили. Звъних ви, но никой не ми отговори.

— Докато намеря телефона, вие сте окачали слушалката — обясни мис Болц.

Той се усмихна, но след това стана сериозен.

— Значи сте от Марс? А знаете ли на какво сте се насадили?

— Изпратили са ви да ме плашите?

— От мен никой не се плаши, ако не се броят младичките инженери. Аз просто помислих... е, добре, не е важно. Да отидем във вашето студио и там ще ви обясня някои неща.

Редиците на кабинетите бързо останаха зад тях и всеки кабинет имаше широк прозорец, гледащ към коридора. Мис Болц имаше чувството, че това прилича на марсиански аквариум, в какъвто тя понякога водеше учениците, за да им покаже странния морски живот на Земята.

Паргрин отвори вратата и подаде на мис Болц ключа.

— Шест-четири-три-девет. От кабинета ви е далечко, но все пак е на същия етаж.

Пред тясната дъска се беше простряло уродливо черно бюро на дебели метални крачета. От насрещната стена се вираха надолу обективите на камера, а редом с нея беше контролният екран. Паргрин отвори пулта на управлението и внезапно избухналата светлина заслепи мис Болц.

— Вие преподавате английски, затова те смятат, че не се нуждаете от специални съоръжения — каза той. — Виждате ли тези копчета? Първото дава обзор на бюрото, дъската и пода, ето до тази линия. Второто — едър план на бюрото. Третото — едър план на дъската.

— Не разбирам.

Той докосна друг включвател.

— Вижте.

Контролният екран се освети и сякаш оживя. Мис Болц се оказа с лице към масивна жена на средна възраст и си помисли, че екранът я смазва безжалостно. Роклята, купена в навечерието след дълги колебания и прекалено скъпо, се превърна в отблъскващо цветно петно.

— Пробвайте второто — посъветва я Паргрин.

Тя седна зад бюрото и натисна второто копче. Камерата подскочи, мис Болц видя себе си в едър план и потръпна. Третият кадър — мис Болц пред дъската — не носеше нищо по-добро.

Паргрин изключи камерата и затвори пулта на управлението.

— Ето тук, до вратата, е сигналното копче — каза той. — Ако не сте го натиснали до десет и петнадесет, вашият урок се отменя автоматично. И още нещо: щом завърши вашият урок, в единадесет и четвърт, трябва да излезете веднага, за да може следващият учител да се подготви за своя урок — той започва в единадесет и тридесет. Смята се за проява на добър тон, ако се измие дъската и се подреди бюрото. Тебеширът е в чекмеджето на бюрото. Ясно ли е всичко?

— Според мене, да — отговори мис Болц. — Не ми е ясно само как мога да преподавам писмен и устен английски, без да чувам как говорят учениците и без да виждам какво пишат.

Докато излизаха от студиото, той мълчеше.

— Разбирам недоумението ви — каза той, когато се върнаха в кабинета ѝ. — Когато бях момче, всичко беше другояче. Гледах телевизор само когато родителите ми разрешаваха, а на училище ходех

заедно с другите момченца. Но сега всичко се измени и очевидно към по-добро. Най-малкото, високите чинове говорят, че сегашната система е по-целесъобразна. Както и да е, желая ви големи успехи.

Тя отново приседна на бюрото и замислено разтвори „Техника и методи на телевизионното обучение“.

В понеделник сутринта в десет и пет мис Болц натисна сигналното копче в своето студио. Над контролния екран светна бяла лампичка. Мис Болц седна зад бюрото, натисна копче №2 и скръсти ръце в очакване.

Точно в десет и петнадесет бялата светлина беше сменена от червена и от контролния екран я погледна неодобрително нейното лице.

Тя им разказа за годините на своята работа на Марс, за това, как учениците идвали на училище групово, обясни им, че в един клас се занимавали по 20–25 души, не така, както тук — 40 хиляди души пред 40 хиляди телевизора. Описа им промените, спомена им, че учениците излизат да си поиграят извън защитния купол и винаги за тази цел надяват респиратори. Разказа им за екскурзиите, по време на които класът, а понякога и цялото училище изучават растителността на Марс, неговите минерали и почва. Тя им посочи няколко въпроса за Земята, които марсианските ученици най-често задават.

Минутите пълзяха непоносимо бавно. На мис Болц ѝ се струваше, че тя сякаш е пленница на немигащото око на камерата, и нейният образ върху контролния екран прие измъчен и поизплашен вид. Тя не подозираше, че урокът може да се превърне в толкова непосилен труд.

Краят на часа дойде като смъртна агония. Мис Болц се усмихна слабо, а от контролния екран нейният образ отрази отвратителна пародия на усмивка.

— До утре — каза тя. — Всичко хубаво!

Бялата светлина замести червената. Мис Болц с потръпване хвърли последен поглед към камерата и побягна.

Тя стоеше подтисната на бюрото си в своя кабинет и се мъчеше да задържи сълзите си, когато вътре надзърна Джим Паргрин.

— Какво се е случило? — запита той.

— Просто съжалявам, че не останах на Марс.

— Що за приказки? Началото е чудесно.

— Не мисля.

— А аз мисля — той се усмихна. — Днес през последните десет минути ние направихме пробен тендекз. Това се прави понякога при новите учители. Повечето от учениците започват занятията по своята програма, но ако учителят е слаб, те бързо превключват на нещо друго. Именно поради това ние организирахме проверка в края на първия урок — следим как вървят нещата при новия учител. Уилбинс помоли да измерим вашия тендекз и проследи лично тази процедура. Според мен той се ядоса. — Паргрин се усмихна лукаво. — Показателят е едва-едва под сто, т.е. фактически идеален.

Той излезе, преди мис Болц да успее да му благодари, а когато тя отново наведе глава над бюрото, униинето ѝ се разпръсна сякаш по вълшебство. Мис Болц с въодушевление се вгълби в преработването на програмата по английски език за десети клас.

„Препоръчваме пиесата «Не трябва да се жениш за слоница» от Г. Н. Варга — прочете тя в плана. — Възхитителен фарс...“

С решителна ръка мис Болц зачерта този абзац и написа върху полето: У. Шекспир. „Венецианският търговец.“ Увлекателният роман на Пърсифал Оливър за Стария Запад „Одеяло в седлото и шестцевни пистолети“ тя замени с „Повест за два града“ от Дикенс. Раздел, посветен на поезията, мис Болц не можа да намери и ѝ се наложи да го създаде самостоятелно. Писалката ѝ изпъстри безжалостно плана с бележки, но тя не чувствуваше никакво угризение. Нали в справочника беше посочено, че самостоятелността на учителя е достойна за похвала?

На другата сутрин, тръгвайки по коридора към студиото, тя вече не се вълнуваше.

Недружелюбните пространства на сградата и унилата самотност на кабинета я подтискаха толкова, че мис Болц започна да се подготвя за уроците си в къщи. Към средата на третата седмица тя намери пътя до десетия етаж, където, както беше посочено в справочника, имаше кафене. На опашката пред автомата в мълчаливото обкръжение на младите учители и учителки мис Болц се чувствуваше направо праисторическа древност.

Когато тя се насочи към масата, някой ѝ помахаше с ръка. Джим Паргрин стана и взе от ръцете ѝ подноса. Един по-млад непознат човек

приблужи за нея стол. След дългите часове самота мис Болц просто се задъхваше от неочакваното внимание към нея.

— Това е мой племенник — каза Паргрин, — Лайл Стюърт. Преподава физика. Мис Болц е учителката от Марс.

Младият човек беше мургав, красив и се усмихваше охотно. Мис Болц каза, че се радва да се запознае с него и съвсем не си изкриви душата при това.

— Та вие сте първият учител, с който съм разменила някаква дума! — възкликна тя.

— Като правило ние се избягваме — съгласи се Лайл Стюърт. — В нашата професия, нали разбирате, остават най-приспособените.

— Но на мен ми се струва, че е по-добре да се обединяваме...

Стюърт поклати глава.

— Нека допуснем, че вие сте измислили нещо въздействащо и силно. Имате висок тендекз и това е известно на другите учители. Те започват да гледат уроците ви и крадат от вас, ако могат, всичките ви находки. На свой ред вие също гледате уроците им, за да използвате техните находки. Тогава забелязвате, че те вече прилагат вашата техника. Това естествено няма да ви хареса. Между нашите учители нещата стигат до сбивания, съдебни процеси и злостни интриги. В най-добрия случай ние просто не разговаряме помежду си.

— Харесва ли ви тук? — запита Паргрин.

— Липсват ми учениците — отговори мис Болц. — Безпокоя се, че не се познавам с тях и не мога да следя успехите им.

— Не се опитвайте да намесвате тук абстрактни понятия от рода на успеха — с горест каза Стюърт. — Теорията на новото обучение гледа на въпроса по следния начин: ние подлагаме ученика на въздействието на някакъв материал по необходимия предмет. Въздействието е най-плодотворно в къщи, т.е. в най-естествената за ученика среда. Той ще усвои толкова, колкото му позволяват неговите индивидуални способности, а повече ние нямаме право да очакваме.

— Детето е лишено от усещането, че постига нещо, то няма стимул да учи — възрази мис Болц.

— При новото обучение и едното, и другото не са важни. Ние с всички сили насаждаме навици, които направиха рекламата толкова важен фактор в нашата икономика. Вниманието на човека се ангажира така, че той бива заставян да купува против волята си. Или пък се

привлича вниманието на ученика така, че го заставяме да се учи независимо от това иска или не иска.

— Но нали учениците не получават обществени навици!

Стюърт вдигна рамена.

— В замяна на това в нашето училище няма никакви проблеми във връзка с дисциплината. Няма нужда да следиш и извънучилищната дейност на учениците. Нима не ви убедих?

— Разбира се, че не!

— Нека това си остане ваша тайна и ще ви кажа между нас само какъв е най-решаващият фактор във философията на новото обучение. Парите. Вместо да се влагат цели състояния в земя и сгради, вместо да се поддържат хиляди училища, ние създаваме само едно телевизионно студио. Още едно цяло състояние се спестява от учителски заплати: един учител се пада не на 20–30 ученици, а на няколко хиляди. Надарените деца ще се учат колкото и лошо да е обучението, а това е всичко, което е необходимо на нашата цивилизация: шепа надарени хора, които ще създадат безброй надарени машини. — Той отдръпна стола си. — Приятно ми беше да се запозная с вас, мис Болц. Може би ние ще станем приятели. Вие преподавате английски, а аз физика и едва ли ще се крадем един друг. А сега аз трябва да вървя да измислям нови трикове. Моя тендекз скочи надолу.

Мис Болц замислено го проследи с поглед.

— Има много уморен вид.

— Повечето от учителите нямат такива договори, както вашия — поясни Паргрин. — Те могат да бъдат уволнени всяка минута. След тази учебна година Лайл иска да се прехвърли в индустрията, а ако го уволнят, ще му бъде трудно да си намери работа.

— Той се отказва от учителската професия? Какъв позор!

— Това е професия без перспектива.

— Добрият учител винаги има перспектива.

Паргрин поклати глава.

— Централният окръг вече дава експериментални уроци, заснети на кинолента. Наемете добър учител, заснемете една година от неговата работа — и повече не ви трябва никакви учители. Не, наистина преподавателската дейност е лишена от бъдеще. Съобщиха ли ви вашия показател от тендекза?

— О, не. А трябваше ли?

— Сведенията постъпват един път на две седмици. Вчера изпращаха поредните.

— Нищо не съм получила.

Той тихо изруга и погледна мис Болц примирително.

— Мистър Уилбинс става коварен, ако това му е необходимо. Вероятно иска да ви изненада и залови неподготвена.

— Страхувам се, че нищо не разбирам от тези показатели.

— В тях няма нищо сложно. Един път на две седмици ние правим за всеки учител подборка от хиляда негови ученици. Ако всички гледат определения урок, тендекзът на учителя е равен на сто. Ако гледат само половината, тендекзът е 50. При един добър учител тендекзът е именно 50. Ако тендекзът спада под 20, учителят бива уволняван. За непригодност.

— Значи децата могат да не гледат урока, ако не искат!

— Родителите са длъжни да купят телевизор — отговори Паргрин. — Те трябва да следят детето да прекарва училищните часове пред телевизора и това се нарича „следене на посещаемостта“; но те не носят отговорност какво именно гледа детето. В противен случай би се наложило то да бъде следено всяка минута, а специалистите мислят, че това е безсмислено. И така, учениците седят пред телевизорите, телевизорите са включени, но ако урокът не им харесва, те могат да си включат нещо друго. Сега виждате колко е важно за учителя неговите уроци да са занимателни.

— Разбирам. А какъв е моят тендекз?

Той отклони поглед.

— Нула.

— Искате да кажете... че никой не гледа? А аз мислех, че правя всичко както трябва.

— Изглежда, че през първия ден вие сте направили нещо, от което те са се увлекли. Може би от тогава до сега това им е омръзнало. Случва се такова нещо. А вие гледахте ли уроци на други учители?

— О, не! Толкова съм заета, че даже и не ми е дошло на ум.

— Може би Лайл ще измисли нещо. Помолих го да прескочи при вас в кабинета преди двучасовите уроци. А след това... какво пък, ще видим.

Лайл Стюърт нареди върху бюрото някакви документи и мис Болц се наведе над тях.

— Ето показателите на тендекса — каза той. — Вие също имате право на екземпляр.

Мис Болц плъзна поглед по списъка с имена и намери своето. Болц Милдред. Английски, десети клас. Време — 10,15. Канал 6439. Нула. Среден годишен показател — нула.

— Ясно е, че вие трябва да се решите на някакви трикове — продължи Стюърт. — В два часа започва урокът на Марджъри Макмилън. Тя преподава английски за 11 клас и нейният тендекз е 64. Това е твърде много. Нека видим как тя постига това.

Той постави копчетата в необходимото положение.

Точно в два часа се появи Марджъри Макмилън и веднага мис Болц с ужас заподозря, че тя се разсъблича. Обувките и чорапите на Марджъри Макмилън бяха акуратно хвърлени на пода. Тя тъкмо започваше да разкопчава блузката си. Марджъри Макмилън погледна право в обектива.

— Какво правите тук, котенца и котарачета? — измърка тя. — А на мен ми се стори, че съм сама.

Тя беше стегната блондинка, предизвикателно красива и дори вулгарно красива. Облеклото ѝ изтъкваше на показ замайващи форми. Марджъри Макмилън се усмихна, тръсна глава и отстъпи на пръсти.

— Е, добре, щом пък съм сред приятели...

Блузката ѝ изчезна. След нея дойде ред на полата. Марджъри Макмилън се изправи в съблазнителен лек костюм, състоящ се само от пликчета и сутиен. Камерата предаваше чудесно неговата златистоалена гама. Марджъри Макмилън премина по екрана с танцова стъпка и мимоходом натисна копчето за едър план на дъската.

— Време е да се заемем с работа, драги котенца и котарачета — каза тя. — Ето, това се нарича „изречение“. — Тя произнасяше фразата, докато я изписваше на дъската. — Човекът... вървеше... по улицата. „Вървеше по улицата“ — е онова, което е правил човекът. То се нарича сказуемо. Смешна дума, нали? Разбрахте ли всичко?

Поразената мис Болц възкликна негодуващо:

— Английски за единадесети клас?

— Вчера взехме с вас за глагола — продължаваше Марджъри Макмилън. — Спомняте ли си? Обзалагам се, че сте слушали невнимателно. Обзалагам се, че дори и сега не внимавате.

Мис Болц изахка. Сутиенът на Марджъри изведнъж се разкопча. Презрамките му затрептяха свободно и мис Макмилън го хвана в последния момент преди да падне.

— Този път само дето не падна — констатира тя. — Може би тези дни ще падне. Не ви се иска да пропуснете това, нали? Чакайте внимателно. А сега ще се заемем с това гадно сказуемо.

Мис Болц промълви тихо:

— Не намирате ли, че такова нещо е изключено при мене?

Стюърт загаси телевизора.

— Нейният висок показател няма да се задържи дълго — каза той. — Веднага щом учениците ѝ разберат, че това нещо никога няма да падне... Нека по-добре видим ето това. Английски за десети клас. Мъж. Тендекз 45.

Учителят беше млад, сравнително красив и без съмнение ловък. Той балансираше с тебешира на носа си. Жонглираше с ластици. Правеше пародии на знаменитости. Четеше на глас съвременната класика — „Одеяло в седлото и шестцевни пистолети“, и не само четеше, а възпроизвеждаше действието, залягаше зад бюрото и стреляше оттам към камерата с въображаем шестцевен пистолет. Гледката беше твърде внушителна.

— Момчетата ще го заобичат — отбеляза Стюърт. — Този учител ще се задържи. Да видим няма ли още нещо.

Този път на екрана се появи учителка по история — солидна жена, надарена с немалък талант на художник. Тя с поразяваща лекота рисуваше шаржове и карикатури, свързвайки ги в общо цяло чрез весел разговор.

Видяха и един учител по икономика, който показваше фокуси с карти и монети.

Имаше и две млади жени, които явно подражаваха на Марджъри Макмилън, но правеха всичко това не толкова откровено. Поради това техните показатели бяха много по-ниски.

— Достатъчно, сега вие имате представа каква задача стои пред вас — каза Стюърт.

— Ако учителят може само да обучава, тогава той се намира в страшно неизгодно положение — замислено обобщи мис Болц. — Тези учители са направо актьори. Те не обучават, а само занимават.

— Те са задължени да разясняват своя предмет в рамките на програмата. Ако учениците гледат телевизията, те все пак ще усвоят нещо.

На безплодния и негостоприемнен Марс 25 години мис Болц мечта за Земята. Тя мечтаеше да се разходи боса по зелената трева, около нея да има зелени дървета и храсти, а над главата ѝ вместо неразличимата прозрачност на атмосферния купол — бездънно синьо небе. В унилата марсианска пустиня мис Болц мечтаеше за бурните вълни на океана, носещи се до самия хоризонт.

И ето че тя отново е на Земята и живее в безкрайния градски комплекс на Източните САЩ. Улиците и сградите нападат микроскопичните паркове. Синьото небе почти не се вижда от движението във въздуха. Тя можа да види океана да се мерне само два пъти през прозореца на аеротаксито.

Но все пак нали някъде са останали зелени полета, езера, реки и океани — трябва само да се иде там! А мис Болц все работеше. Ровеше се в материалите, подготвяйки своите уроци. С часове записваше и преписваше примери, с часове репетираше най-подробно, отново и отново повтаряше едночасовия си урок, преди да го даде за изяждане на жадното око на камерата.

И никой не я гледаше. През първите две седмици тя губеше учениците си с десетки, стотици и хиляди, а накрая не остана нито един.

Мис Болц вдигна рамене, прогони от главата си чувството за унижение и се зае с „Венецианският търговец“. Джим Паргрин ѝ помогна, като ѝ създаде възможност да прожектира великолепни филми за Венеция и различни екранизации на пиесата.

Мис Болц тъжно каза:

— Нима не е обидно да се показват такива прекрасни филми, когато никой не ги гледа?

— Аз ги гледам — възрази Паргрин, — и то с удоволствие.

Неговите добри очи натъжиха мис Болц, като ѝ напомниха далечното минало — красивия юноша, който я изпращаше на Марс и гледаше към нея със същия поглед, обещавайки да дойде веднага щом завърши политехническият колеж. На прощаване той я целуна, а след това тя научи, че е загинал в една глупава катастрофа. Дълги години стояха между двата нежни погледа, но мис Милдред Болц нямаше

чувството, че тези години са изминали напразно. Тя никога не беше смятала учителския труд за неблагодарен, докато не се оказа в тясната стая под прозореца на камерата.

Когато се разпращаха поредните показатели на тендекса, Паргрин ѝ позвъни.

— Получихте ли екземпляр?

— Не.

— Ще намеря и ще ви го изпратя.

Така и направи, но мис Болц знаеше и без това, че показателят на Болц Милдред, английски, десети и т.н. е нула.

Тя прерови библиотеката, търсейки книги по техника на телеобучението. Книгите пъстрееха с примери, подходящи за нагледно изложение, но почти не помагаха в преподаването на английски за десети клас.

Мис Болц се обърна към педагогическите списания и изследва тайните на новото обучение. Тя прочете, че личността е свещена, и за правото на ученика да получава образованието си в къщи, без да се отвлеча с обществени задължения. Прочете за психологическата опасност от конкуренцията сред учителите и за пагубността на изкуствените критерии; за вредата от остарелия групов метод на обучение и за неговата зловеща роля в увеличаването на детската престъпност.

Паргрин ѝ донесе новите показатели на тендекса. Мис Болц се усмихна измъчено.

— Отново нула?

— Не, не напълно.

Тя се взря в хартията, премига и пак се взря в нея. Показателят беше 0,1 — една десета от процента. Затаявайки диханието си, мис Болц изчисли на ум този процент. Тя има един ученик! В този миг би се отказала от бъдещата си пенсия, стига само да се запознае с този верен младеж.

— Според вас какво ще стане сега? — запита тя.

— С вашия договор човек не може да се шегува. Уилбинс няма да предприеме нищо, докато не е сигурен, че нещата са в кърпа вързани.

— Така или иначе, приятно е да знаеш, че имаш ученик. Мислите ли, че той може би е само един?

— А защo не им предложите да ви напишат писмо? Писмата на учениците ви ще са необходими пред съда като доказателство.

— Доказателствата не ме интересуват — отговори тя, — но ще ги помоля да ми пишат. Благодаря.

— Мис... въ... Милдред...

— Да?

— Не, няма нищо. Т.е. исках... Не бихте ли се съгласили да вечеряте утре с мен?

— С удоволствие.

Мис Болц не се реши цяла седмица да помоли своите ученици да ѝ пишат. Тя разбираше отлично причината за своите колебания. Страхуваше се, че няма да получи отговор.

Но ето че настана утрото, в което тя завърши своя урок една минута преди звънеца, кръстоса ръце и напрегнато се усмихна на камерата.

— Искам да ви помоля за една услуга. Нека всеки ми напише писмо. Разкажете ми за себе си. Разкажете ми дали ви харесват произведенията, които изучаваме. Вие знаете за мене всичко, а аз нищо не зная за вас. Моля ви, напишете ми.

Мис Болц получи единадесет писма. Тя ги разтвори с благоговение, прочете ги любовно и с възродена в себе си вяра започна да обяснява „Повест за два града“.

Тя показа писмата на Джим Паргрин и когато той завърши четенето им, отбеляза:

— Та такива са хиляди — способни, пламенни дечица, които с радост биха се учили, стига цялото това развлекателство да не беше ги омаяло до пасивно безразличие.

— Уилбинс не се ли е обаждал?

— Не.

— Той нареди да съставя следващия ви тендекз не по хилядна, а по двехилядна подборка. Казах му, че за такова нещо е необходимо специално нареждане от дирекцията. Едва ли ще почне да се заяжда.

— Все пак е очевидно, че той се готви да предприеме нещо.

— Страхувам се, че е така — каза Паргрин. — Време е наистина да си изработите своя линия за защита. Ще ви трябва адвокат.

— Не знам дали ще се защитавам. Мисля обаче, че трябва да се опитам да си намеря частни уроци.

— Имайте предвид, че има частни училища. Онези, които имат пари, изпращат там своите дечица. Онези, които нямат пари, не могат да плащат и на вас.

— Няма значение, щом мога да отделя свободно време, ще посетя децата, които ми писаха.

— В понеделник ще правим поредния тендекз — събщи Паргрин. — Именно тогава Уилбинс вероятно ще се обади.

В понеделник сутринта Уилбинс я повика. Тя не беше го виждала от времето на първия им разговор, но в паметта ѝ бяха се отпечатали здраво сприхавите му маниери и нелепата му външност.

— Знаете ли какво представлява показателят на тендекз? — запита Уилбинс.

Мис Болц знаеше, че той нарочно я е оставил в неведение, и простодушно поклати глава. Дори не изпита угризение.

Уилбинс ѝ обясни търпеливо принципа и целите на изчислението.

— Ако тендекзът е толкова важен, както казвате — запита мис Болц, — то защо не съобщават на учителите какъв показател имат?

— Съобщават им. Те получават екземпляр при всяка сводка.

— Аз не съм получила нищо.

— Това сигурно е случаен пропуск — та нали вие сте тук само първи семестър. Но всичките ви показатели са тук, в мене, освен днешния, който ще ми донесат веднага щом бъде готов. Ето, може да ги видите.

Той прерови всички сводки, търсейки педантично нейните нули. Стигайки до показателя 0,1, той се забави.

— Ето, вижте, мис Болц, от всеки хиляда ученици само един гледа вашия урок. С толкова лоши показатели ние досега не сме се сблъскали. Принуден съм да ви помоля да си отидете доброволно, защото в случай на отказ няма да имам друг избор...

Той млъкна на половин дума, тъй като в този момент влезе на пръсти секретарката с нова сводка тендекзи.

— Аха, благодаря. И така ето. Болц Милдред...

Неговият пръст внезапно трепна. Уилбинс сякаш занемя. Мис Болц намери своето име и плъзна пръст надолу по колонката до показателя.

Там стоеше числото 27.

— Както се вижда, аз съм се поправила — чу тя собствения си глас. — Имате ли още нещо да ми кажете?

Уилбинс не успя да се съвземе от удара веднага и когато заговори, гласът му беше чувствително изтънял.

— Не. Нищо повече.

Излизайки от кабинета, мис Болц дочу неволно как Уилбинс сърдито изстена в рупора на устройството за вътрешни съобщения:

— Паргрин. Веднага извикайте при мен Паргрин.

Паргрин я очакваше в кафенето.

— Надявам се, че всичко е завършило благополучно — каза той с демонстративна небрежност.

— Прекалено благополучно.

Той отхапа едва ли не половината от сандвича си и започна да дъвче съсредоточено.

— Защо направи това, Джим?

— Какво именно?

— Защо подправи моя тендекз?

— Никой не подправя тендекз. Това е невъзможно. Ако не вярваш, запитай Уилбинс — отговори той меко и добави: — Как научи?

— Това е единственото възможно обяснение и ти напразно си го направил. Можеш да имаш неприятности, а с това само отлагаш неизбежното. При следващата сводка аз отново ще бъда на нулата.

— Това не е важно. Рано или късно Уилбинс ще предприеме нещо, но сега той няма да действа необмислено.

Те се хранеха мълчаливо, докато не се появи завеждащият катедрата и не съобщи за бързото повикване от страна на мистър Уилбинс. Паргрин намигна на мис Болц:

— Мисля, че сега ще изпитам едно голямо удоволствие. Ще бъдеш ли през деня в кабинета си?

Тя поклати глава:

— Отивам на посещение при учениците си.

— Тогава ще се видим утре.

Мис Болц замислено се загледа след него. Искрено се надяваше, че не е навлякла и на него неприятности.

На покрива, където беше площадката за кацане, мис Болц помоли да ѝ извикат аеротакси. Чакайки го, тя извади от чантата си и

препрочете писмото.

„Казвам се Дарел Уилсън. Аз съм на 16 години и почти непрекъснато съм в къщи, тъй като съм прекарал полиомиелит и сега съм частично парализиран. Обичам вашите уроци. Дали не можем да разгледаме още някои пиеси на Шекспир?“

— Вашата кола, мем.

— Благодаря. — Мис Болц прибра писмото и пъргаво се изкачи по стълбата до таксито.

* * *

Джим Паргрин разроши косите си и се вгледа в мис Болц.

— Чакай, чакай. Какво говориш? Класна стая?

— Аз имам девет ученици, които ще идват тук всеки ден, както на училище. Трябва някъде да ги настаня.

Паргрин тихичко поцъка с език.

— Уилбинс ще получи кръвоизлив!

— Занятията пред телевизията ми отнемат пет часа седмично и работата ми е планирана за цялата година. Кой може да възрази, ако през свободното си време се занимавам с група от избрани ученици? На тях това им е необходимо — поясни мис Болц.

Децата са чудесни, талантиливи, но имаха нужда да задават въпроси, да се учат, да изразяват своите чувства и мисли и да намират съчувствие при своите затруднения. Те отчаяно се нуждаеха един от друг.

Десетки, стотици надарени деца се задъхваха интелектуално и морално в безплодната самотност на телевизионните уроци.

— Уилбинс не страда от това, което не знае — вметна Паргрин.
— Във всеки случай аз разчитам на това. Но... класна стая? В цялата сграда няма нищо подобно. Не би ли ти свършило работа голямото студио? Прозорецът може да се покрие със завеса, за да не те безпокои никой. А по кое време твоят клас ще се занимава?

— През целия ден. От девет до три. Те ще си носят закуска.

— Почакай! Не забравяй, че имаш и уроци пред телевизията. Дори и никой да не ги гледа...

— Не забравям. През този час моите ученици ще си подготвят уроците. Е, ако би могло да се организира така, че да предавам телевизионния си урок от голямото студио...

— Това може. Ще го организирам.

— Чудесно! Просто не знам как да ти благодаря.

Той вдигна рамене и лукаво отклони поглед.

Трима от учениците дойдоха в инвалидни кресла.

Ела — хубавичка възприемчива девойка — се беше родила без крака и макар науката да беше я снабдила с протези, предпочиташе да минава без тях.

Дарел и Чарлз бяха жертви на полиомиелита.

Шарон беше сляпа. Телевизионните фокусници не можеха да я развлекат, но в замяна на това тя с възторжен израз на лицето си улавяше всяка дума на мис Болц.

По нивото на своето развитие тези ученици превъзхождаха многократно всички класове, които някога бе водила мис Болц. Тя почувствува смирение и голяма тревога; тревогата ѝ обаче се разпръсна още първата сутрин, веднага щом мис Болц видя сияещите лица и поздрави учениците си със завръщането им към старото обучение.

Тя имаше двама сътрудници. Джим Паргрин се занимаваше лично с техническата страна на телевизионния ѝ час и с радост показваше в кадъра целия клас. Лайл Стюърт, който не устоя пред изкушението да поработи с живи ученици, всеки ден им отделяше по два часа, преподавайки физика и математика. Мис Болц установи твърдо програмата на собствените си уроци. История, английски, литература и обществени науки. По-нататък, ако класът не се разпаднеше, тя щеше да въведе и уроци по чужд език. Тази сряда беше за нея най-щастливият ѝ ден от времето, в което се беше върнала на Земята.

В четвъртък куриер ѝ донесе един официален плик. Вътре имаше предупреждение за уволняването ѝ.

— Вече чух за това — отвърна Джим Паргрин, когато тя му телефонира. — Кога ще се гледа делото?

— Идния вторник.

— Всичко съвпада. Уилбинс получи разрешение от дирекцията да се направи извънреден тендекз. Дори покани външен инженер да

контролира тази работа, а за абсолютна сигурност направи подборка от две хиляди ученици. Нужен ти е адвокат. Имаш ли такъв?

— Не. Аз почти никого не познавам на Земята. — Мис Болц въздъхна. Тя беше толкова въодушевена от първия ден на истинското преподаване, че грубото сблъскване с действителността я беше смазало. — Страхувам се, че един адвокат струва много пари, а те ще ми трябват на мене самата.

— Такава дреболия като разглеждането на едно уволнение в дирекцията не струва скъпо. Предостави на мене — аз ще намеря адвокат.

Тя искаше да му възрази, но просто нямаше време. Учениците я чакаха.

Тя вечеря с Бернард Уолъс — адвоката, който ѝ препоръча Джим Паргрин в събота. Това беше мъничък възрастен човек, с проникателни сиви очи, остро пробляскващи под надвисналите му вежди. По време на вечерята той спокойно я разпитваше за най-различни неща, а когато вдигнаха чинийките с десерта, се облегна на стола си и като завъртя връзка ключове на пръста си, се усмихна.

— Между моите познати най-славните хора бяха учители — каза той. — Мислех си, че повече няма такива. Едва ли разбирате, че вашето племе угасва.

— На Марс има много прекрасни учители — възрази мис Болц.

— Естествено. Колонистите се отнасят към образованието съвсем другояче. Ако вземат пример от нас, това е равносилно да свършат със себе си. Понякога си мисля, че може би тук, на Земята, ние извършваме самоубийство. Това ново обучение дава резултати, които вероятно са неизвестни за вас. Най-лошото е, че децата не получават образование. В учрежденията се налага новите служещи да бъдат обучавани от А и Б. Това се отразява и на правителството. Какво може да се очаква от една избирателна кампания, ако болшинството от избирателите са свикнали да усвояват информацията в минимални дози и под формата на подсладени хапчета? Ето защо аз се радвам, че ще работя над такова дело. За хонорара не се безпокойте — няма да ви взема нищо.

— Вие сте много добър — прошепна мис Болц. — Но подпомагайки една-единствена гонена учителка, едва ли ще измените нещо.

— Не обещавам, че ще спечеля вашето дело — трезво отбеляза Уолъс. — Уилбинс има в ръцете си всички козове. Той веднага ще ги хвърли на масата, а вие трябва да криете своите карти, тъй като за вас най-добрата линия за защита е да докажете каква абсолютна безсмислица е това ново обучение, а точно това не бива да правите. Ние не смеем да се борим с новото обучение. То е нещо скъпо за дирекцията и тя многократно го е защищавала успешно в съда. Ако ни е съдено да спечелим делото, ще го спечелим, спазвайки условията на противника.

— Излиза, че делото не е нещо безнадеждно?

— Честно казано, то е трудно. — Уолъс извади от джоба си старинен златен часовник и засече времето. — Честно казано, още не зная как да се заловя с него. Вече ви казах, че всички силни карти са в Уилбинс и с каквото и да изляза, той ще играе коз. Но аз ще си понапрегна ума и вероятно ще изобретя някой друг сюрприз. Вие се занимавайте с уроците си, а вълненията предоставете на мен.

Когато мис Болц си тръгна, той си поръча още една чашка кафе и като започна бавно да сърба от ароматната напитка, започна да се вълнува.

В понеделник сутринта на мис Болц беше поднесена една съвсем неочаквана изненада: в кабинета ѝ я чакаха три момчета и четири момичета, които помолиха за разрешение да постъпят в класа ѝ. Те бяха видели урока по телевизора и им се беше сторило, че в класа е интересно. Мис Болц беше поласкана, но преизпълнена със съмнения. Само едно момче се числеше официално като неин ученик. Тя записа имената на останалите и ги изпрати по домовете им. На своя ученик позволи да остане.

Той беше неугледен 15-годишен юноша, който на вид беше съобразителен, но от неговата отчаяна затвореност мис Болц се почувствува не на себе си. Наричаше се Ренди Дъб. („Глупашко име, но аз свикнах“ — измърмори той.) Мис Болц му цитира Шекспир във връзка с имената и Ренди от изумление отвори уста.

Първият подтик на мис Болц беше да го изпрати в къщи заедно с останалите. Един такъв неудачник беше способен да разложи целия ѝ клас. Спря я мисълта, че именно така би постъпила онази, другата учителка по английски език — промъкващото се котенце, блестящият образец на новото обучение. Тя би го върнала в къщи. Би му наредила

да гледа уроците по телевизора в священото уединение на естествената среда, където той не може да направи беля и между другото никога няма да се научи да се приспособява към хората.

Тя си каза: „Не съм учителка, а самозванка, ако не мога да установя в класа си дисциплина.“

Момчето неспокойно пристъпваше от крак на крак под изучаващия го поглед на мис Болц. Той беше по-висок от нея с цял фут, но покорно гледаше покрай нея и изглежда, че смяташе голата стена за необикновено интересно зрелище.

Клатушкайки се, той се помъкна след мис Болц в класната стая, в която седна на най-далечния чин и веднага застина в мълчалива неподвижност, граничеща с транс. Останалите се мъчеха да го вмъкнат в разговор, но той не се поддаваше.

Когато и да го погледнеше мис Болц, неговите очи бяха приковани в нея. В края на краищата тя разбра: той ходи на училище, но все още гледа урока сякаш по телевизора.

Телевизионният час премина добре. Цялата група обсъждаше „Повест за два града“ и мис Болц просто се чудеше колко са разумни тези деца. В десет и петнадесет червената светлина изгасна. Джим Паргрин помахаша за довиждане ръка и мис Болц също му помахаша в отговор, след което премина на урока по история. Тя се порови в паметта си, мъчейки се да намери метод, с който да измъкне Ренди Дъб от телевизионната броня.

Когато мис Болц вдигна глава, учениците втренчено гледаха към вратата, която се беше отворила безшумно. Някой запита сухо:

— Какво става тук?

Това беше Роджър Уилбинс.

Той свали очилата си и отново си ги окачи на носа.

— Е, хайде! — каза той, нервно дърпайки мустаците си. — Моля да ми обясните какво значи всичко това.

Никой не отговаряше. Мис Болц беше подготвила внимателно обяснението си, ако ѝ се наложеше да оправдава своите незаконни уроци, но Уилбинс се появи толкова неочаквано, че тя изгуби и ума, и дума.

— Мис Болц! — Няколко пъти той беззвучно отваряше и затваряше устата, търсейки необходимите му думи. — Омръзна ми да виждам учители, правещи идиотски номера, но подобен идиотизъм не

съм виждал нито веднъж през живота си. Радвам се да получа още едно потвърждение на вашата безнадеждна некомпетентност. Не ви стига, че сте въпиешо бездарна учителка, но освен това и страдате от умствено разстройство. Нито един възрастен човек с нормален ум не би събрал такава... такава...

Той се обърка. Внезапно Ренди Дъб излезе от своя транс. С един скок той се озова пред Уилбинс и изръмжа:

— Вземете си думите назад!

Уилбинс го измери със студен поглед.

— По домовете си! Веднага! — той огледа целия клас. — Всички вие! По домовете си! Веднага!

— С нищо не можете да ме заставите — каза Ренди.

Уилбинс му отвърна от недостижимата висота на своето служебно положение.

— А всички млади престъпници...

Ренди яростно го разтърси за рамената. Очилата на Уилбинс описаха във въздуха дъга и се строшиха на парчета. Той се дръпна и го удари. Ответният удар на Ренди беше съкрушителен. Завеждащият учебната част отлетя до шкафа и меко се хлъзна на пода, а счупените стъкла се посипаха по земята.

Мис Болц се наведе над Уилбинс. Ренди идваше на себе си близо до нея, вече изпълнен със страх и разкаяние.

— Съжалявам много, мис Болц — промърмори той.

— Не се съмнявам — отвърна тя, — но засега... мисля, че е най-добре да си отидеш в къщи.

В края на краищата отведеха Уилбинс. За най-голяма изненада на мис Болц той не каза нищо повече; но излизайки от студиото, метна към нея такъв поглед, че по-нататъшните преговори бяха излишни.

Джим Паргрин доведе един работник, който постави нови стъкла.

— Много съжалявам — отбеляза той. — Уилбинс няма да почне да се отнася по-лошо към тебе, защото по-лошо не може, но сега при разглеждането на въпроса той ще се мотивира с твоя клас.

— Дали да не ги върна по домовете им? — озадачено запита тя.

— В никакъв случай! Та нали това означава да се предадеш, не е ли така? Продължавай урока, ние няма да ти пречим.

Мис Болц се върна на бюрото и разтвори бележника си.

— Вчера говорихме за Александър Велики...

От едната страна на дългата тясна маса стояха петнадесет членове на училищната дирекция. Те бяха бизнесмени-специалисти, болшинството възрастни, всички важни и някои от тях очевидно бързаха.

На единия край от другата страна на тази маса седяха мис Болц и Бернард Уолъс. Другият край се заемаше от Роджърс Уилбинс и скучаещия инженер, на който предстоеше да запише всичко на магнетофон.

В стаята влетя забързан човек (Уолъс позна в него директора), размени няколко думи с Уилбинс и отново се измъкна.

— Повечето от тях са честни хора — прошепна Уолъс. — Те са справедливи и имат най-добри намерения. Това е в наша полза. Белята е там, че те нищо не разбират от образование и отдавна са забравили своето детство.

Председателят, който стоеше на средата на масата, помоли за тишина. Той погледна строго към Уолъс.

— Това тук не е съд — заяви той. — Това е само разглеждане на едно дело с цел да се получи информация, необходима на дирекцията, за да вземе правилно решение. Ние не се готвим да засягаме правови въпроси.

— Самият той е адвокат — прошепна Уолъс — и при това добър.

— Започвайте, Уилбинс — нареди председателят.

Уилбинс стана. Под окото му имаше великолепна синина и той с мъка се усмихна.

— Ние сме се събрали тук във връзка с обстоятелството, че Милдред Болц има договор тип 79Б, издаден ѝ през 2022 година. Както си спомняте, нашият учебен окръг въведе първоначално такива договори през периода, когато не достигаха учители за Марс и когато...

Председателят почука по масата.

— Всичко това е ясно, Уилбинс. Вие искате да уволните Милдред Болц по непригодност. Представете доказателства за нейната непригодност и да чуем какво ще каже за тях мис Болц, за да свършим с това дело. Не можем да заседаваме тук през целия ден.

Уилбинс се поклони вежливо.

— Сега ще раздам на присъстващите сведения за четири редовни показателя на тендекса и за един извънреден; за който наскоро беше получено позволение от дирекцията, отнасящи се за Милдред Болц.

Наоколо зашумяха хартии. Мис Болц погледна само извънредния тендекз, който още не беше виждала. Показателят беше 0,2 — две десети от процента.

— Четири от тези показатели са или нулеви, или толкова малки, че фактически могат да бъдат смятани за нула — каза Уилбинс. — Що се отнася до показателя от 27 процента, той представлява особен случай.

Председателят се наклони напред.

— Нима не е странно, че показателят се е отклонил така рязко от средната величина?

— Имам основания да предполагам, че този показател е обусловен от едната от следните две причини: или е подправен, или е погрешен. Длъжен съм да призная, че не мога да ви представя сериозни доказателства.

Членовете на дирекцията развълнувано зашепнаха. Председателят бавно заговори:

— Мене са ме уверявали най-малко хиляда пъти, че тендекзът е непогрешим. Благоволете да обясните откъде се е появило у вас такова особено мнение?

— Предпочитам да не обяснявам.

— В такъв случай ще пренебрегна вашето лично мнение.

— Всъщност то дори не се отнася към делото. Даже като се има предвид показателят от 27, за девет седмици средният показател на мис Болц е малко по-висок от 5.

Бернард Уолъс седеше облегнат на стола си, като едната му ръка беше пъхната в джоба, а другата си играеше с връзка ключове.

— Ние не сме съгласни, че показателят от 27 не се отнася към делото — заяви той.

Председателят се намръщи.

— Може би вие ще дадете възможност на Уилбинс да завърши своето изказване...

— С удоволствие. Какво чака?

Уилбинс се изчерви.

— Не мога да си представя, че учител, който макар и малко е пригоден за работа, може да има показател, достигнал до нула или до част от процента. Ще приведа друго доказателство за непригодността на мис Болц: нека бъде известно на дирекцията, че без да има разрешение за това, мис Болц е събрала в тази сграда десетки ученици и в една от студиите се опитва да ги обучава съвместно в продължение на цяла сутрин и цял ден.

Търкането на подметките прекъсна. Спряха подръпванията на пурите и небрежното шушукане. Всички като един човек погледнаха изумено мис Болц. Уилбинс, наслаждавайки се на тишината, продължи:

— Няма да обяснявам колко са гибелни последиците от един толкова остарял подход към обучението. Те са известни на всички вас. Ако определени факти се нуждаят от потвърждение, аз съм готов да ви представя справка за материалните щети, причинени на сградата по време на един от тези уроци, както и свидетелство за телесни повреди, нанесени ми от един млад хулиган — възпитаник на мис Болц. За щастие аз разкрих този злодейски заговор срещу младежта на нашия окръг, още преди резултатите от незаконното обучение да станат непоправими. Разбира се незабавното уволнение на мис Болц ще сложи край на тая работа. Аз свърших, джентълмени.

Председателят каза:

— Просто не ми се вярва, мис Болц. Няма ли да обясните на дирекцията защо...

— Сега е нашият ред? — прекъсна председателя Бернард Уолъс.

Председателят се заколеба, огледа всички насядали около масата, очаквайки някакво предложение, и без да чуе такава, отговори:

— Карайте!

— Един въпрос към вас, джентълмени: кой от вас е получил първоначално или средно образование в смъртоносните условия, които току-що описа Уилбинс? Моля ви, вдигнете ръце, само че честно. Осем, десет, единадесет. Единадесет от петнадесет. Благодаря ви. Тези единадесет джентълмени приписват ли своя сегашен жалък начин на живот на порочната методика при полученото от тях образование?

Членовете на дирекцията започнаха да се усмихват.

— А сега за вас, Уилбинс — продължи Уолъс. — Вие разсъждавате така, сякаш на всекиму са известни или трябва да бъдат

известни пагубните последици от груповото обучение. Самият вие авторитет ли сте в тази област?

— Естествено аз съм запознат с всички образцови трудове и изследвания — съдържано отвърна Уилбинс.

— Самият вие изпробвали ли сте на себе си подобно обучение? Или пък може би сте преподавали по такъв метод?

— Безусловно не!

— В такъв случай вие не сте авторитет. Всички така наречени пагубни последици ви са известни само от това, което е написал някой друг празнодумец.

— Мистър Уолъс!

— Добре, да оставим. Вярно ли е моето твърдение по същество? Всичко, което вие знаете...

— Винаги съм готов да се вслушам в мнението на всеки признат авторитет в определена област.

— А някои от признатите авторитети имат ли опит в груповото обучение?

— Ако това са бележити авторитети...

Уолъс удари с юмрук по масата.

— Не ви питам за това — подхвърли той. — Признати сред кого? Аз питам те наистина ли знаят за какво пишат. Е?

— Страхувам се, че не мога да кажа на каква база почиват техните търсения.

— Най-вероятно е те да не почиват на единствената достойна база — познаването на предмета. Ако бих намерил специалист с дългогодишен опит в груповото преподаване, бихте ли му повярвали, ако той ви каже, че последиците са пагубни, или пък напротив?

— Винаги съм радостен да се запозная с работата на сигурен авторитет — каза Уилбинс.

— А вие, джентълмени?

— Ние не сме специалисти по въпросите на обучението — отвърна вместо всички председателят. — Волю-неволю се облягаме на авторитетите.

— Чудесно. Ето пред вас е мис Милдред Болц, която двадесет и пет години е провеждала групово обучение на Марс и вероятно е станала най-крупният авторитет в западното полукълбо по този въпрос. Мис Болц, нанася ли груповото обучение вреда на учениците?

— Разбира се, не — отговори мис Болц. — За 25 години аз не си спомням нито един случай, при който груповите занятия да не са влияли на учениците благотворно. От друга страна, телевизионното обучение...

Тя замлъкна, тъй като Уолъс грубо я бутна с лакът.

— Такава е цената на последната част от изказването на Уилбинс — каза Уолъс. — Мис Болц е специалист в областта на груповото обучение. Никой от вас не разполага с достатъчно знания, за да оспорва нейните изводи в тази област. Ако тя е събрала десетина ученици, това означава, че тя отговаря за своята постъпка. Нещо повече, лично аз смятам, че за училищния окръг е полезно да държи на щат специалист по групово обучение. Очевидно Уилбинс не е съгласен с мен, но вие, господа членове на дирекцията, вероятно ще поискате да обмислите този въпрос. А сега за тези нелепи показатели.

— Показателите на тендекса не са нелепи — студено възрази Уилбинс.

— Вероятно бих могъл да ви докажа, че се заблуждавате, но не си струва да губим време. Вие твърдите, че уж показателят от 27 може да се обясни с подправка или грешка. Откъде знаете, че другите показатели не могат да се обяснят с подправка или грешка? Нека вземем макар последния, извънредния. Откъде знаете?

— Ако непременно искате да спорите по този въпрос — заяви Уилбинс, — ще ви отговоря, че мис Болц е близка с един сътрудник на техническия отдел, който има възможност да изменя произволно показателите. Този приятел знаеше, че мис Болц всеки момент ще бъде уволнена. Внезапно и само веднъж нейният показател отскочи до задоволително ниво. Обстоятелствата говорят сами за себе си.

— Защо сте толкова сигурен, че последният показател не е предизвикан нито от подправка, нито от грешка?

— Защото поканихме инженер отвън, човек, на който можеш да се довериш. Той лично измери последния показател на мис Болц.

— Ето ви, моля ви — с презрение заключи Уолъс. — Уилбинс иска да уволни мис Болц. Той не вярва много, че показателят, измерван от инженерите на училищния окръг, ще послужи на неговите цели. Затова той довежда някакъв приятел отвън, на когото поверява получаването на необходимите резултати. Ако тук именно няма благодатна почва за подправка и грешки...

Стъклата на прозорците задрънчаха от избухналия смях. Уилбинс скочи на крака и изкрещя нещо. Председателят удряше по масата, призовавайки към ред. Членовете на дирекцията с жар спореха помежду си.

— Джентълмени — каза Уолъс, когато успя да надвика техните гласове. — Аз не съм специалист по тендекз, но мога да ви уверя, че тези пет показателя и обстоятелствата, при които са били измерени, не дават в резултат нищо освен бъркотии. С радост ще се съглася делото да се предаде на съда, където ще ви се изсмеят и отхвърлят иска ви, щом желаете това. Но има един по-лек път. В днешния ден никой от нас не знае дали Милдред Болц е пригодна за учителска работа. Нека изясним това. Нека изчислим нейния тендекз, но без тази бърканица с подборките, нека изведем тендекз на базата на всички ученици на мис Болц. Не ви обещавам нищо, но ако в резултат показателят се окаже аналогичен на цитираните тук средни цифри, сам ще съм склонен да препоръчам на мис Болц да подаде оставка и делото да не се предава в съда.

— Логично е — съгласи се председателят. — И дори разумно. Уилбинс, доведете тук Паргрин, за да се посъветваме може ли да се направи това.

Мис Болц грохна на мястото си и мрачно впи поглед в политурата на масата. Имаше чувството, че е предадена. Беше съвършено ясно, че единствената ѝ надежда е да се опровергае верността на тендекзовите показатели. Измерването, предложено от Уолъс, ще потвърди тези показатели толкова неопровержимо, че всяка защитна позиция ще се разлети на пух и прах. Джим Паргрин трябва да разбере това.

Влезият вече Паргрин упорито избягваше погледа ѝ.

— Това може да стане — каза той, когато председателят му обясни какво се иска от него. — Ние ще излезем от графика и ще закъснеем с поредния тендекз, но щом трябва, ще направим това. Удобно ли е това да стане утре?

— Удобно ли е за вас утре, Уилбинс? — запита председателят.

— Там, където е замесена мис Болц, аз не вярвам на никакви показатели, ако те са измерени от наши сътрудници.

Паргрин вдигна вежди.

— Не знам накъде клоните, но ако имате някакви съмнения, изпратете свой инженер, нека да помага. При такова изобилие от извънредна работа нашите сътрудници вероятно ще му бъдат дори признателни.

— Това задоволява ли ви, Уилбинс? — запита председателят.

— Напълно — кимна Уилбинс.

— Много добре. Урокът на мис Болц завършва в единадесет и петнадесет. Можем ли да получим резултатите към единадесет и половина? Чудесно, утре дирекцията ще се събере в единадесет и половина и ще вземе окончателното решение по делото.

Заседанието завърши. Бернард Уолъс поглади мис Болц по ръката и ѝ прошепна:

— Хайде, хайде, няма от какво да се безпокоите. Дръжте се сякаш нищо не е станало и ни покажете най-добрия телевизионен урок, на който сте способна. Нещата и без това са толкова лоши, че промени са възможни само към по-добро.

Тя се върна в класа, където я заместваше Лайл Стюърт.

— Е, докажете ли? — запита Стюърт.

— Въпросът още не е решен — отвърна тя. — Но се страхувам, че няма да се наложи да бъде решаван специално. Възможно е утре да бъде нашият последен ден, така че да се помъчим днес да постигнем повечко.

В сряда телевизионният урок протече както никога. Учениците отговаряха бляскаво. Гледайки ги, мис Болц с болка в сърцето си мислеше за хилядите загубени за нея ученици, които са се прирастили да съзерцават жонгльори, фокусници и младички учителки в прилепнали шорти.

Червената светлина загасна. Влезе Лайл Стюърт.

— Много мило — каза той.

— Вие сте юнаци! — похвали мис Болц своя клас.

Сляпата Шарон запита със сълзи в гласа си:

— Ще ни кажете ли, че всичко е свършило добре? Веднага?

— Ще ви кажа веднага, щом науча — обеща мис Болц. Тя се усмихна измъчено и бързо излезе от студиото.

Когато забързано крачеше по коридора, срещу нея изскочи дълга фигура; това беше бледен младеж, чийто безумен вид внушаваше страх.

— Ренди! — възкликна мис Болц. — Какво правиш тук?

— Простете ми, мис Болц, аз наистина съжалявам и повече никога няма да правя така. Мога ли да се върна?

— С радост бих те взела отново, Ренди, но очевидно ние повече няма да имаме клас.

Ренди стоеше като ударен от гръм.

— Няма да има клас?

Тя поклати глава.

— Много се страхувам, че ще ме уволнят. Или, както казват, изгонят.

Той стисна юмруци. По лицето му заструиха сълзи и той горчиво се разплака. Мис Болц се опитваше да го утеши, без да разбира напълно причината за тези сълзи.

— Ренди! — възкликна тя. — Ти съвсем не си виновен за това, че ще ме уволнят. Твоята постъпка няма нищо общо с това.

— Ние няма да позволим да ви изгонят — хлипаше той. — Ние всички... ние, учениците... няма да дадем.

— Трябва да се подчиняваме на правилата, Ренди.

— Но вас няма да ви изгонят. — Неговото лице се проясни и той възбудено заклати глава. — Вие сте най-добрата учителка в моя живот. Аз съм сигурен, че няма да ви уволнят. Ще мога ли тогава да се върна?

— Ако утре има занятия, Ренди, ти можеш да се върнеш. А сега трябва да бързам. Закъснявам.

На първия етаж тя попадна вече със закъснение. Задъхано се добра по коридора до стаята на дирекцията и спря пред затворената врата. Часовникът показваше дванадесет без четвърт.

Почука плахо. Никой не отговори.

Почука по-силно и след това едва-едва откряна вратата.

Помещението беше празно. Нямахше нито членовете на дирекцията, нито инженерите, нито Уилбинс, нито дори адвокатата Уолъс. Всичко е решено и подписано и дори никой не се е потрудил да ѝ съобщи какъв е изходът.

Знаели са, че тя сама ще се досети. Мис Болц изтри очите си с ръка.

— Дръж се — прошепна тя на себе си и отмина нататък.

В коридора някой я настигна. Това беше Бернард Уолъс. Той се усмихваше.

— Чудех се какво ви е задържало — каза той. — Ходих да разбера. Вие чухте ли вече?

Мис Болц поклати глава.

— Нищо не съм чула.

— Вашият тендекз е 99,2. Уилбинс го видя и подскочи до тавана. Искаше да закрепчи „подправен е!“, но не посмя — та нали в изчисленията участвуваше и неговият инженер. А дирекцията само погледна и прекрати делото. Според мен просто ги сърбяха ръцете да уволнят Уилбинс, но всички бързаха много.

Мис Болц си пое дъх и се облегна на стената.

— Не може да бъде!

— Всичко е точно така. Впрочем това беше запланувано. Ние засякохме с Джим имената на всички ваши ученици и им изпратихме писма. В сряда ще има специално класно занятие. Не можете да предположите. Бързайте да го видите. Почти никого не пропуснахме. Уилбинс се улови на нашата хватка и ние го изплакнахме.

— Не — каза мис Болц. Тя с въздишка поклати глава. — Не си заслужава да се лъже. Разбира се, аз съм ви благодарна, но това е само уловка и когато раздадат следващата сводка, мистър Уилбинс ще започне всичко отначало.

— Това е уловка — съгласи се Уолъс, — но тя ще бъде трайна. Ето как стоят нещата. Младото поколение никога не е виждало нищо толкова като вашия истински жив клас. През първия ден вие разказахте за марсианското училище и покорихте своите телевизионни ученици. Просто приковахте вниманието им. Аз научих за това от Джим. Ние разчитахме, че вашият клас тук също ще ги покори. Уилбинс измери извънредния тендекз още преди вие да организирате занятията с класа, но оттогава Джим тихомълком измерва всеки ден и вашият показател расте непрекъснато. Вчера той беше над десет, а сега, когато всички младежи знаят с какво се занимавате, той ще скочи нагоре и ще остане там. И така, няма за какво да се тревожите повече. Радвате ли се?

— Много се радвам и съм ви безкрайно благодарна.

— Още нещо. Председателят на дирекцията иска да разговаря с вас за класа ви. Вчера вечеряхме заедно и го информирах за някои работи. Той се интересува. Както подозирам, у него има някои съмнения относно новото обучение. Разбира се, на едно денонощие

няма да можем да сложим край на телевизионното обучение, но започваме добре. А сега трябва да работя. Ние пак ще се видим.

Той отмина с провлачената си походка, подрънквайки с ключовете.

Мис Болц се обърна и видя, че към нея се приближава Джим Паргрин. Тя хвана ръката му и каза:

— За всичко съм задължена на тебе.

— На никого не си задължена освен на себе си. Вече бях горе и съобщих на класа. Там настана диво тържество.

— Господи... надявам се, че те нищо няма да счупят!

— Радвам се за тебе. Но и малко съжалявам... — той отново я гледаше с такъв поглед, от който тя се чувствуваше подмладена, почти девойка. — Мислех си, че ако останеш без работа, ще мога да те уговоря да ми станеш жена. — Той свенливо погледна встрани. — Разбира се, ти би скучала без децата, но може би биха се появили и наши...

Тя силно се изчерви.

— Джим Паргрин! На нашите години?

— Искам да кажа осиновени.

— Наистина... никога не съм се замисляла над въпроса, от какво се лишавам, като нямам свои деца. През целия си живот съм имала свое семейство, оттогава, откакто започнах да преподавам, и макар децата да се сменяха всяка година, аз винаги ги обичах. Сега също ме очаква моето семейство. Аз се вълнувах сутринта толкова, че забравих в кабинета си конспекта по история. Трябва да тичам. — Тя измина няколко крачки и се обърна. — Защо си решил, че няма да те взема, ако продължа да преподавам?

Тя не можа да разбере неговото изумено възклицание, но даже завивайки зад ъгъла на коридора, чуваше как си подсвирква.

Тя бързо се насочи на шестия етаж към кабинета си — учениците ѝ подготвиха тържество и тя искаше да присъствува на него. Тогава забеляза, че вратата на кабинета ѝ бавно се открява. Нечия глава се обърна към нея и вратата се разтвори, за да пропусне дългнестата фигура, която изчезна в коридора. Това беше Ренди Дъб.

Мис Болц замря на място.

— Ренди! — прошепна тя.

Какво му е трябвало в кабинета? Там няма нищо освен конспекти, бележници и... чантичката й! Беше оставила чантичката си върху бюрото.

— Ренди! — отново прошепна мис Болц. Надзърна в кабинета. Изведнъж се разсмя — разсмя се и заплака, облягайки се на рамката на вратата, като възкликна:

— И как му е хрумнало в главата!

Недокосната, върху бюрото стоеше чантичката. Редом с нея на светлината на лампата ярко проблясваше неправдоподобно голяма лъскава ябълка.

Публикувано в сп. „Наука и техника“, бр. 9-13/1972 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.